

Nas dva brata . . .

Kap. korv. Mate Matković, Split

*. . . skupa ratujemo ne plać majko
ako poginemo . . .*

— Djeco moja . . . što se sve ovo događa? . . . započeo je starac, a zatim malo zaštone, pa će: — bio sam malo prije kod Filipa i rekao mi je da čitav svijet gori, da Rusi napreduju, a i da nešto rade i Amerikanci. A partizani . . . da je to nemoguće kako se to bori . . . A ruku na srce, niste ni Vi za baciti, dobro se tučete, nastavlja on . . . svi vragovi Nijemci su strašni kada idu kanalom uvijek ih je više u konvoju, tako da ih je malo teže i napasti . . .

Barba Pero, ovakav i sličan razgovor, kad god je to imao prilike vodio je sa svojim sinovima Antom i Ljubom, starim pomorskim junacima, jednima od prvih komandanata brodova Titeve mornarice. Starac je živio kod kuće u selu Tkon, a njegovi sinovi su bili dole na moru, i sa ostalim drugovima pripremali i naoružavali ribarske brodove i sa njima jurišali u smrt na čelik, kroz vatru granata i vihore nemirnog Jadrana. I nije ga ništa kolebalo. Ni udarci njemačkih cokula. Ni kundak berlinskog šmajsera, ni pištolj njemačkog oficira, kojeg je stavljao na sljepočnice starca, nebi li kazao gdje su mu Ante i Ljubo. Sve to ovog prosjedog starca nije plašilo, ni onda kada

je jedan smrtno njemački udarac, popraćen bijesnim pitanjem: — a gdje su ti sinovi? »Hm: to su neki komandanti mornarice, a . . .«

I, kako je rat bjesnio i uspjesi se redali na svim područjima partizanskih jedinica, tako je i na moru dolazio do širih i oštrijih akcija sa neprijateljem. U bilježnicama pomorskih komandanata i brodskim dnevnicima koji nisu redovno vođeni, zabilježeno je veći broj manjih i većih akcija, u ovom šibenskom arhipelagu. Bilo je većih i jačih akcija sa ovim malim ribarskim brodovima, koje su vješte partizanske ruke, lukavstvo ovih primorskih divova i ribarsko iskustvo naoružali i s njima pramcem jurili na oklop neprijateljskih ratnih brodova.

Tragove od krvi mornara već smo imali po palubi i kormilu ovih partizanskih drvenih krstaša. I more, je od skrhanih neprijateljskih brodova, koji su vješto zasjeli na dno Jadrana puštalo duže vremena svjetle tragove, koji su pravili mirne kolobare, kao znak nemira i na plavom području. A na obalama našim odjekivali su tutnaji partizanskih granata, zov hrabrih primoraca, koje je Partija odgajala, a uz kamenjar, izvaljan od valova koji ga oplakuju, nađe se već po koji leš u zelenoj uniformi sa oznakom kukastog krsta.

I tako su se redale bitke na pomorskom području ovog kraja. Borba, vođena krajem septembra 1944. god. tako se upisuje u najnoviju našu pomorsku historiju iz rata na moru.

Ante i Ljubo, dva rođena brata, komandanti na brodovima PČ 24 i PČ 25, sa posadama na njima, nalazili su se u Žirju.

Bila je obična septembarska noć 1944. god. Ribari su na pučini lovili plavu ribu. Seljaci umorni od dnevnog rada polagano su među sobom razgovarali i pripremali se na počinak. U daljini se trenutno primjeti po koji bljesak svjetla. Ponekad je to bilo svjetlo iz baterije njemačkih patrola, nekada partizanska lozinka, a često su to bile iskre od neke planete, koje su pored noćnih ptica davale obilježje izmaka i ove septembarske noći.

— Traži Vas kurir komandante — javio se stražar. Komandant Jakovljević Ante je otvorio pismo njemačke komande otoka Žirja, u kojem se zahtjevalo da im se vrati zamjenika komandanta, kojeg je zarobila partizanska patrola u sastavu drugova: D. Antić i P. Finka, kada se uz harmoniku zabavljao sa jednom ženom. Pismo je bilo prkosnog sadržaja i puno pretnje, da će vršiti razne represalije na stanovništvu.

— Zamjenika ne vraćamo. Položite oružje, to vam je najpametnije. Inače, bit će te za kratko vrijeme, pod snagom partizana uništeni — glasio je odgovor partizanskog komandanta.

Kao grom, ovaj partizanski odgovor djelovao je u redovima Nijemaca. Izvještaji od naroda i terenskih radnika govorili su, da je kod njih zavladala neizvjesnost, da vojska otkazuje poslušnost i da je disciplina u opadanju. Čamac sa tri njemačka vojnika, sa ratnom spremom, koji su se neposredno poslije ovog predali, ovo su najbolje potvrde.

Strah od partizana na ovom području jenatjerao i njemačku komandu u Šibeniku, da češće šalje pojačanja na sektor otoka Žirja. Tako je zadnje septembarske noći 1944. god. iz Šibenika u 2 sata poslije pola noći krenuo motorni čamac sa 22 naoružana njemačka vojnika i jednim oficijerom sa zadatkom da izvide ovo područje i na njemu kretanje partizanskih brodova. O njihovom kretanju partizanski komandant je obavješten od ribara, kojima su čni odnijeli svu ulovljenu ribu.

Nakon kraćeg dogovora, između dva brata Ante i Ljuba i D. Romana i V. Grubišića, odlučeno je da se što hitnije napadne ovaj brod sa grupom njemačkih vojnika. PČ 23 i PČ 24 sa 25 partizana krenuli su na još jedan zadatak.

U 11.00 30. septembra 1944. god. u luci se začuo nesvakidašnji ritam. I ovog puta je uz buku motora u akciju krenula ova grupa partizana sa pjesmom, tihim glasom pjevala: — nas dva brata skupa ratujemo . . .

Dan je tmuran. Raznobojni oblaci rastrčkani od jušnjaka, koji je duvao 4 Bofora, umorno su djelovali i skrivali su tek rođeno jesensko sunce, da ogrije ovih 25 mladića, koji idu na još jedno borbeno krštenje.

Ovog puta su imali sreću sva 23 Švaba da ne dižu ruke pod ritmom motora, gibanja mora i da ne strahuju

od jezivog gušenja u nepreglednoj pučini mora. Sada se njihova sudbina završila na ostrvu i obali otoka Zmajac.

Kada su se partizanski brodovi PČ 23 i PČ 24 sa posadama i vodom od 25 partizanskih boraca, nalazili subočiće rta Leneš na otoku Kapriju izvršen je manevar, PČ 23 produžio je uz obalu otoka Zmajac. PČ 24 sa 25 partizana plovio je zapadnom stranom otoka Zmajac.

I ovoga puta je akcija uspješna zahvaljujući partizanskom lukavstvu. Dok su istočnom stranom otoka Zmajac PČ 23 i kasnije nakon iskrcavanja partizana PČ 24 lagano plovili bez posade da bi privukli na sebe pažnju Nijemaca, dotle se vod partizana-mornara na drugoj strani otoka neprimjetno iskrcalo i došuljao do neprijateljskog položaja.

Njemačka izvidnica, nakon uočavanja ova dva partizanska broda neprekidno je izvještavala svoju komandu, ne sluteći ni najmanje na neki partizanski napad s leđa, koji je kasnije uslijedio.

— Dva partizanska broda, brzinom oko 5 čvorova plove istočnom stranom otoka. Njihov zadatak je nepoznat, — glasila je prva depeša koju je njemački oficijer uputio svojoj komandi.

— I dalje plove, u istom kursu, sa istom brzinom. Nalaze se nešto oko sredine otoka — upućena je druga obavijest sa neprijateljske radio-stanice.

— Bez promjene. Brodovi i dalje plove. Subočiće od nas su prošli jednu milju . . .

— Zarobljeni smo . . .

Otkucalo je tačno 12 časova. Sunce se visoko postavilo. Oko njega su se raširili oblaci, kao da i oni žele pomoći, jer će izbjeci da ne dođe do osvjetljenja nižanske tačke, što bi moglo utjecati na preciznost gađanja. Jugo je pejačavalo. Vidi se po koji galeb gdje nisko leti iznad samih valova istegnutog vrata. Reklo bi se da je gladan i da je primjetio neki laki pljen.

— Pali — palo je naređenje partizanskog komandanta.

Grupa njemačkih vojnika sa jednim oficijerom i radio-stanicom, koja je osmatrala kanal i obavještavala svoju komandu o jačini partizanskih snaga na ovom području predala se bez većeg okršaja. Ali to nije bio slučaj sa onima u uvali Bek. Oni su dali snažan otpor. Otvorili su iznenađujuću vatru iz šarča, automata, pušaka.

Borba je trajala nešto više od pola sata.

Sa tri pravca, prema zamišljenoj odluci jurnuli su partizanski borci, mornari Jadrana, borci sa PČ 23 i PČ 24 sa kojima su komandovali dva brata Ljubo i Ante.

Nad uvalom Bek i na ovom otočiću iz skupine Šibenskog arhipelaga nadvio se dim poput malog uzavrelog vulkana. Geri trava i lišće od šarčevih metaka. Od udara metaka diže se prašina i ono malo zemlje, koja se zbilja ovde u uvali pod snagom jesenjskih kiša i sjevernjaka. A iz mora, naboranog od juga, podiže se sitna resa od puščanih i mitraljeskih metaka, i kao da je, reklo bi se, od jata ribe koja se skupila pod jurnjavom delfina i drugih morskih riba.

Tišina koja je nastala nakon 40 minuta, ove zaista teške, ali uspješne drame, označavala je završetak i ove partizanske pobjede.

Prebrojavanje je ustanovilo da je brojno stanje partizana nepromjenjeno, osim što je par boraca bilo malo okrnuto.

Njemački vojnici, sa jednim oficijerom na čelu pognutih glava stoje okupljeni na žalu čekajući naređenje. Dva manje ranjena njemačka vojnika su smještena u brod gdje im je pružena sanitetska pomoć. Leš jednog ubijenog Švabe je sklonjen i pokopan.

Zarobljeno oružje na palubi broda ljubomorno čuva 16-godišnji kurir. Među pljenom, dva šarča, pet automata, 12 pušaka, velika količina municije, nalaze se i dragocjena radio-stanica i motorni čamac, koji su bili potrebni za naoružanje partizanske mornarice.

Na brodove PČ 23 i PČ 24 i zarobljeni njemački čamac ukrcani su i partizani i zarobljeni njemački vojnici.

Kenvoj je zaplovio prema Žirju. Vjetar je pomalo jenjavao. Oblaci su se sve sporije kretali, kao da su i oni umorni i gladni od juriša. Vladao je pravi septembarski dan.

Brodovi su uplovili u partizansku luku, uz lagani ritam motora i pjesmu.

— Nas dva brata skupa ratujemo . . . noseći još jedan uspjeh partizana na moru.